

ภานุ ภาควิน

สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๒๐

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

เรียบเรียงโดย นางสาวสุพรรณ ชำนาญ

ตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม

“พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จขึ้นครองราชย์
เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ ต่อจากพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงโปรดให้มีการสังคายนา
พระไตรปิฎกครั้งที่ ๕ และถือเป็นครั้งที่ ๒ ในประเทศไทย ณ วัดมหาธาตุ”

“อีกทั้งทรงตรากฎหมายคณะสงฆ์ขึ้น เพื่อจัดระเบียบการปกครองของสงฆ์
ทรงจัดให้มีการสอบพระปริยัติธรรม และทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชองค์แรก
ของกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้น คือ พระพระสังฆราช (ศรี) เมื่อปี พ.ศ.๒๓๕๒”

พินิจ จันทร และคณะ, ผู้รวบรวมและเรียบเรียง, บันทึกประวัติศาสตร์ ๒๐ ประมุขสงฆ์ไทยแห่งรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพฯ:เพชรนิลจินดา), ๑๖

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มี สมเด็จพระสังฆราช
รวมทั้งมหค ๒๐ องค์
และต่อจากนี้จะเป็นการนำเสนอพระประวัติสมเด็จพระ
สังฆราชองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตน โกสินทร์

...

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงสถาปนาสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (อัมพร อมฺพโร)
เจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
เป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐

ที่มาภาพ : สำนักข่าวไทย

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สุขุมธรรมวิธานธำรงสกลมหาสงฆ
ปริณายก ตรีปิฎกธราจารย์ อัมพรภิกขานสังฆวิสุต ปาพจนุตตมสา
สนโสภณ กิตตินิรมลคุณฐานียบัณฑิต วชิราลงกรณนริศรปลี้นนาภิสิต
ประกาศวิสาร์ทนาธรรมทูตาทิวช ทศมินทรสมมุติปฐมสกลคณาธิเบศร
ปวิชเนตโยภาสวาสนวงศวิวัช พุทธบริษัทคารวสถาน วิบูลลีลสมาจาร
วัตรวิปัสสนสุนทร ชินวรคตมทามุณีวงศานุกิษฏ บวรธรรมบพิตร
สมเด็จพระสังฆราช

ธีรภาพ โลหิตกุล, อัมพรธรรมอำไพ: พระประวัติสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ จำกัต์, ๒๕๖๐), ๓๒

ที่มาภาพ : สำนักข่าวไทย

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

พระนามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏ

อักษรพระนาม

อ. (อัมพร) คือพระนามของพระองค์ ใช้ตัวอักษรสีแดง หมายถึงวันอาทิตย์ ซึ่งคือวันประสูติ

อ. (อมพโร) คือพระฉายาของพระองค์ ใช้ตัวอักษร สีเหลือง หมายถึงสีพระอาสนะประจำตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช และสีของผ้ากาสาवพัสดุ์

ป. (ประสัทธพงศ์) คือพระนามสกุลของพระองค์ ใช้ตัวอักษรสีฟ้าเทา เป็นสีประจำจังหวัดราชบุรี เป็นชาติภูมิ

ธีรภาพ โลหิตกุล, อัมพรธรรมอำไพ: พระประวัติสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ จำกัต์, ๒๕๖๐), ๓๗

ที่มาภาพ : เพจ ม.อ.ชัยภูมิ ๙๔๖๖๖๖

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

พระประวัติและชาติภูมิ

ทรงประสูติเมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๗๐
ตรงกับวันอาทิตย์ ณ ตำบลบางป่า อำเภอเมือง
จังหวัดราชบุรี พระชนกชื่อนายนับ ประสัถยพงศ์
พระชนนีชื่อนางตาล ประสัถยพงศ์

การศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนเทวานุเคราะห์
ถนนดินสอ กรุงเทพมหานคร จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔
ที่ ๔ ตำบลโคกกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ทรงบรรพชาเป็น
สามเณร ณ วัดสัตตนารถปริวัตร ตำบลหน้าเมือง
อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และทรงย้ายไปจำพรรษา
ที่วัดตรีญาติ ตำบลพงสวาย อำเภอเมือง จังหวัด
ราชบุรี เพื่อศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม และสอบได้
เปรียญธรรม ๔ ประโยค

ภายหลังอุปสมบท ทรงศึกษาพระปริยัติธรรม
ในสำนักวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม จนกระทั่งสอบ
ได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค และเปรียญธรรม ๖
ประโยค

ต่อมาทรงเข้าเรียนที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏ-
ราชวิทยาลัย เป็นนักเรียนรุ่นที่ ๕ จบศาสนศาสตร์-
บัณฑิต เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และเดินทางไปศึกษาต่อ
ในระดับปริญญาโท ณ มหาวิทยาลัยพาราณสี
(Banaras Hindu University)
ประเทศอินเดีย จนจบการศึกษาด้านประวัติศาสตร์
และโบราณคดี เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒

ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ สภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ถวายศาสนศาสตร์คุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาพุทธศาสตร์

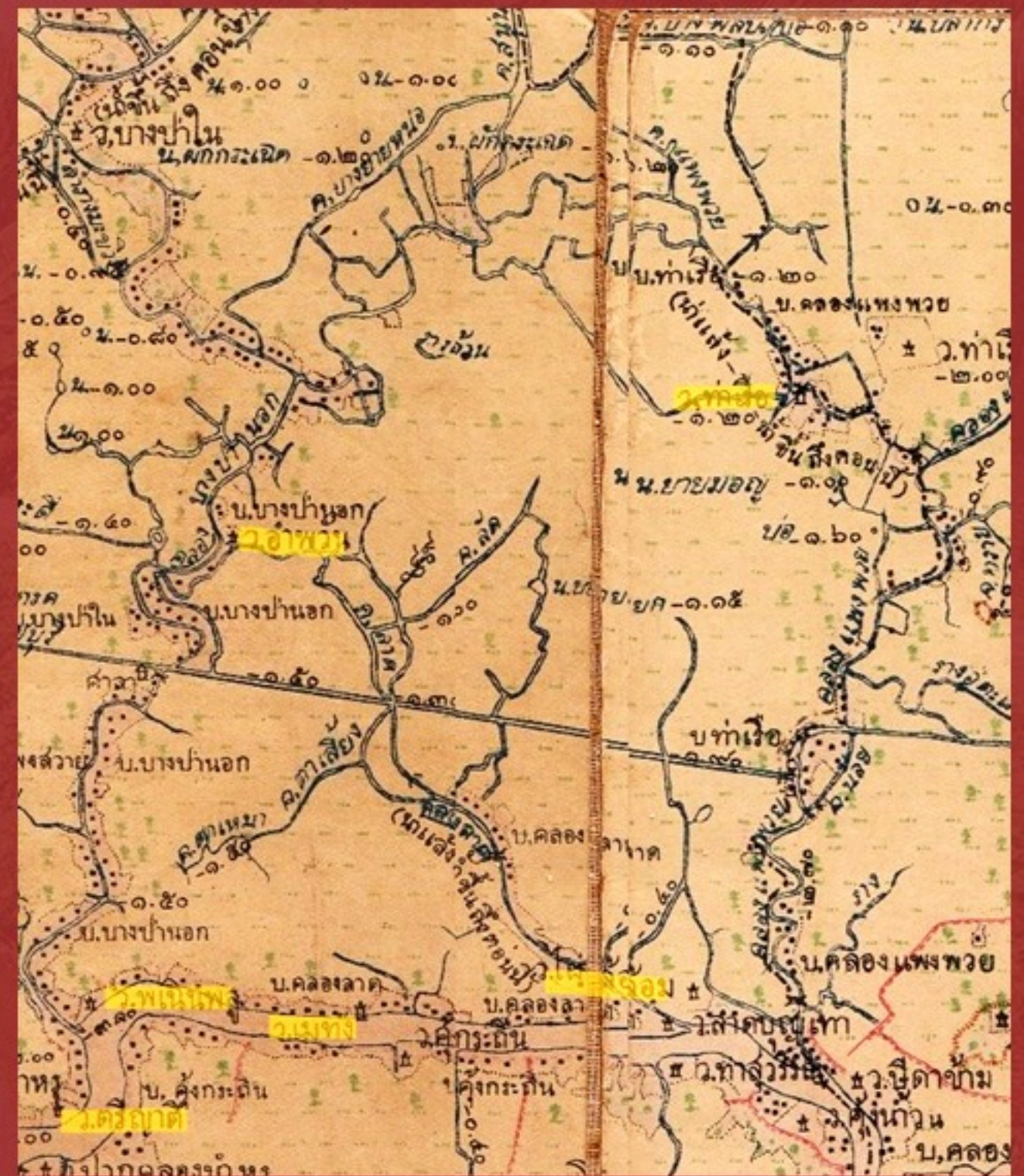
ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ สภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช-
วิทยาลัย ถวายปริญญาพุทธศาสตร์คุณฐิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขา
วิชาธรรมนิเทศ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ฉายา
อมฺพโร ได้รับสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช
องค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

บางป่า : ภูมิลำเนาถิ่นกำเนิดของสมเด็จพระสังฆราช

ในพระราชหัตถเลขาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสมณฑลราชบุรีในปีระกา ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) มีการบรรยายถึง คลองบางป่า สรุปความได้ว่า ... เมื่อได้นั่งเรือเข้ามาในคลองบางป่าฝั่งตะวันออก ลักษณะเป็นคลองที่เล็กกว่าคลองบางน้อย (จ.สมุทรสงคราม) และบริเวณพื้นที่ที่เรือผ่านไม่มีสวน มีแต่ना เป็นคลองลัดที่มาจากทางบางนกแขวกขึ้นไปตัวเมืองราชบุรี ... ความดังกล่าว สอดคล้องกับแผนที่ในปีพ.ศ. ๒๔๕๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบางป่าเป็นที่ราบลุ่มมีคลองใหญ่น้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ทำนาหว่าน หรือเรียกอีกอย่างว่า นาเมือง ซึ่งฤดูกาลทำนาจะอาศัยน้ำจากฝนและน้ำที่หลาจากแม่น้ำแม่กลองที่พัดพาความอุดมสมบูรณ์มาด้วย ชุมชนและศูนย์กลางเช่นวัดวาอารามต่างๆจึงตั้งอยู่ริมแม่น้ำและลำคลอง

วัดเก่าแก่ในพื้นที่ตำบลบางป่าในปัจจุบันมีจำนวนทั้งหมด ๕ วัด ดังแผนที่ที่ปรากฏทางขวามือ ซึ่งจะกล่าวถึงประวัติโดยสังเขปต่อไป

แผนที่ราชบุรี มาตรฐาน ๑ ต่อ ๕๐,๐๐๐ (ต.บางป่า) ปีพ.ศ. ๒๔๕๕
ที่มา กรมแผนที่ทหาร

วัดอัมพวัน

วัดอัมพวัน ตั้งอยู่เลขที่ ๒ บ้านคลองน้ำขาว ถนน
พิกุลทอง โคกวัด หมู่ที่ ๔ ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี

วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๐ ตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุ
ว่า มีต้นมะม่วงขนาด ๓ คนโอบ อายุร้อยปีอยู่หลายต้น จึง
ใช้ชื่อวัดว่า วัดต้นมะม่วง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระครู
วิมลกิติ เจ้าคณะตำบลบางป่าเปลี่ยนชื่อวัด และได้รับพระราช-
ทานวิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐

ภคธูปพุทธ (สิทธิ) (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ) , ประดิษฐ์ (วัดอัมพวัน) (กรุงเทพมหานคร) (พ.ศ. ๒๕๕๖) , ๒๕๖๓

วัดลาดเมจักร

วัดลาดเมจักร (ลาด) ตั้งอยู่เลข ๔๑ บ้านบางป่า หมู่ที่ ๖ ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับพระราชทาน
วิสุงคามสีมาเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๗

กฤษฎาพรเสถียร (สภานักงนพระพุทธรตาสีมแห่งชาติ , ประวัติใช้การลาดเมจักร เล่ม ๒๒ (กรุงเทพ:โรงพิมพ์การศสสส , ๒๕๔๒) , ๓๘๑-๓๘๒

หลวงพ่อเมัย (รูปบนชัย)

พระครูเมธีธรรมานุกต หรือหลวงพ่อเมัย อดีตเจ้าอาวาส
วัดลาดเมจักร เป็นพระเถระอีกรูปหนึ่งที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากใน
จังหวัดราชบุรี

วัดไผ่ล้อม

วัดไผ่ล้อม ตั้งอยู่เลขที่ ๘๐ บ้านคลองลาด ถนนราชบุรี-แม่กลอง
หมู่ที่ ๘ ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี
วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๕ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ

พ.ศ. ๒๔๕๗

ถอดพระสถูป (สิ่งศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติ) , ประวัตินิเวศน์ (การสถาปนา) เล่ม ๒๒ (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์การคดี (ส) , ๒๕๔๒) , ๓๕๑

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

ที่มาภาพ: เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลบางป่า

วัดพเนินพลู

วัดพเนินพลู ตั้งอยู่เลขที่ ๓๑ บ้านบางป่า ถนนบางป่า หมู่ที่ ๑ ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี

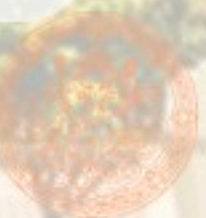
วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้รับพระราชทาน

วิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖

ถอดพิมพ์จาก (สำเนา) พระพุทธประวัติ (ฉบับแห่งชาติ) , ประวัติดั้งเดิม (ราชบัณฑิตยสถาน) เล่ม ๒๒ (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การพิมพ์ (ส.ป.) , ๒๕๔๖) , ๓๕๓

จากเอกสารบันทึกกระยะทางสมเด็จพระมหาสมณะ เสด็จตรวจการคณะสงฆ์
ในมณฑลราชบุรี พ.ศ. ๒๔๕๘ มีการกล่าวถึงวัดนี้ว่า
วัดพเนินพลู(วัดบางป่า) เป็นวัดเขมร มีพระอธิการเก็ก เป็นเจ้าอาวาส

วัดใหม่ต้นกระทุ่ม

วัดใหม่ต้นกระทุ่ม ตั้งอยู่
เลขที่ ๔๓ บ้านชุกมะคัน หมู่ที่ ๑๐
ตำบลบางป่า อำเภอเมืองราชบุรี
จังหวัดราชบุรี

วัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐
ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ
วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๘

ที่มาภาพ : เพจวัดใหม่ต้นกระทุ่ม ราชบุรี

ที่มาภาพ : เว็บไซต์องค์การบริหารส่วนตำบลบางป่า

ถอดพิมพ์จาก (สารนิพนธ์) พระพุทธเจ้า (สันติแห่งชาติ) , ประดิษฐ์ (การศาสนา) เล่ม ๒๒
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การคดี (สัน) , ๒๕๔๖) , ๔๕๓-๔๕๔

กลุ่มโบราณคดี สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี

วัดตรีญาติ : วัดที่เคยทรงบรรพชาเป็นสามเณรและศึกษาหลักธรรม

วัดตรีญาติเป็นวัดราษฎร์ ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย
อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ ๖ ต.พงสวาย อ.เมือง จ.ราชบุรี

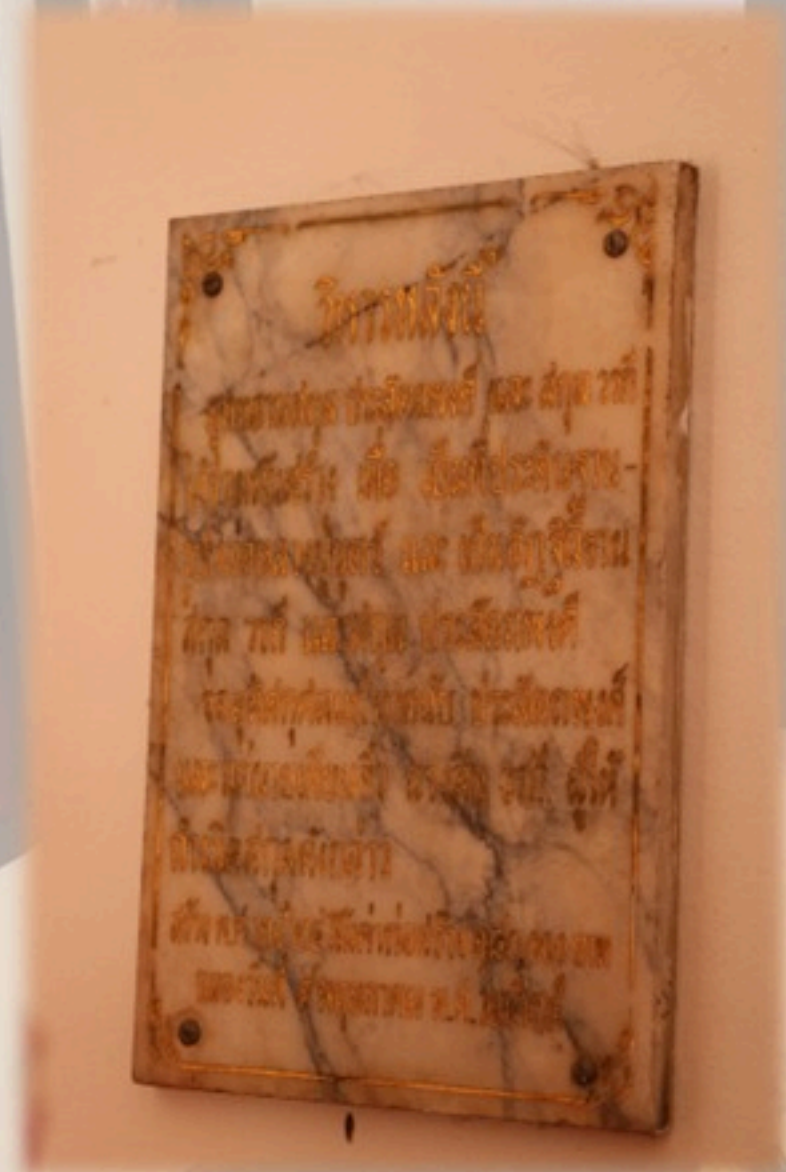
มีประวัติการสร้างวัดตามข้อมูลทะเบียนวัด
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๕
รับวิสุงคามสีมา พ.ศ. ๒๔๔๕ (รัชกาลที่ ๕)

ที่มาของชื่อวัดมาจาก หลวงปู่บุตร เจ้าอาวาส
องค์แรก พร้อมน้องสาวอีกสองท่าน ได้อุทิศที่ดินและบ้าน
ทรงไทย ๓ หลังเพื่อสร้างวัดขึ้น

หลวงปู่บุตร

วิหารหลวงปู่บุตร : สถานที่เก็บอัฐิฐิธานสกุล ประสัตถพงค์

กุฏิ ที่ประทับสมเด็จพระสังฆราชเมื่อครั้งเป็นสามเณร

จากประวัติวัดในพื้นที่บางป่า พบว่า
ตั้งขึ้นในช่วงรัตนโกสินทร์ (ราวรัชกาลที่ ๑ -
๓) จึงสันนิษฐานว่า บางป่าน่าจะมีชุมชนมาอย่าง
น้อยตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าอุโบสถแบบหลังคา
ทรงจั่วชักรูปนกมีเสารองรับ โคจรอบ เป็นที่นิยม
ของวัดริมสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองช่วงอำเภอเมือง-
อำเภอวัดเพลงอย่างมาก ดังที่พบในวัดเกาะศาล
พระ วัดคู้กระดิน วัดศาลเจ้า วัดพเนินพลู วัดศรี
ญาติ และวัดสัตตนารถ เป็นต้น

อาตมามีกำเนิดเป็นชาวราชบุรี มีความผูกพันในฐานะ
เป็นคนราชบุรี ก็ย่อมเป็นความรู้สึกที่ติดตัวไปทุกหนทุกแห่ง
ไม่ว่าจะไปอยู่ใน ณ ที่ใดในสถานะใด

เพราะฉะนั้นการที่ได้กลับมาตั้งอยู่ ณ ท่ามกลาง
สันนิบาตแห่งน้ำใจไมตรีของคนร่วมบ้าน จึงเป็นความรู้สึกพิเศษที่
จะสนับสนุนให้อาตมภาพสามารถปฏิบัติหน้าที่ ตามที่ทรงพระ—
มหากรุณาแต่งตั้งไว้ได้อย่างเต็มกำลังและความสามารถ

ธีรภาพ โลหิตกุล, อัมพรธรรมอำไพ: พระคติธรรม คำสอน สมเด็จพระสังฆราช องค์ที่ ๒๐, (กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ จำกัฏ, ๒๕๖๐), ๔๐

พระสัมโมทนียกถา พิธีฉลองพระสุพรรณบัฏ พัตยศ ถวายมุทิตาสักการะแด่สมเด็จพระสังฆราช
วันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๐ ณ โรงแรมเนชั่น จัหวัดราชบุรี

บรรณานุกรม

- กองพุทธสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๒๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๖.
- พินิจ จันทร และคณะ. บันทึกประวัติศาสตร์ ๒๐ ประมุขสงฆ์ไทยแห่งรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : เพชรพินิจ, ๒๕๖๕
- พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสมณฑลราชบุรีในปีระกา ร.ศ.๑๒๘ (พ.ศ.๒๕๕๒).
พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร. (พิมพ์พระราชทานในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลปัญญาสมวาร พระศพสมเด็จพระปิตุจณา
เจ้า สุขุมามารศรี พระอัครราชเทวี ๒๗ สิงหาคม ๒๔๗๐).
- ชีรภาพ โลहितกุล. อัมพรกรรมอำไพ. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, ๒๕๖๐.
- นางจิรนนท์ คอนเซพช็อน และคณะ. ฐานข้อมูลสำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี เรื่อง วัดตรีญาติ. เอกสารอัครสาเนา. ราชบุรี :
สำนักศิลปากรที่ ๑ ราชบุรี, ๒๕๖๔.